

za preživetje in zdrav razvoj, starši potrebujemo otroke za svoj razvoj, seveda s to razliko, da smo vedno mi odgovorni za vedenje in zdrav razvoj otrok. Stiske in težja čutenja, ki jih starši doživljamo ob otrocih, so vedno na naši strani in naša odgovornost je, da se soočamo z njimi: z nemočjo, obupom, jezo, strahom in drugimi težjimi čutenji, ki jih kot starši zelo dobro poznamo. Otrok z nerazrešenimi vsebinami staršev nima prav nič. Izkušnje partnerjev iz primarnih družin so lahko obupne in težke. Pa vendar je od njih odvisno, koliko tega bodo v svojem odnosu presegli – vsak zase in skupaj. Prav je, da ovrednotijo krivice in teže, ki jih taki odnosi povzročijo in s tem otežijo odrasle odnose. Pa vendar je odgovornost in izziv za vsakega odraslega, da se sprva teh izkušenj in čutenj zave, nato pa zaradi svojega boljšega in vedrejšega življenja postopoma in vedno bolj presega stare odnose.

Ko odrasla oseba vzgaja otroke, tudi otrok vzgaja njo, vendar s to razliko, da otrok s svojo prisrčnostjo, spontanostjo, pristnostjo, vedoželjnostjo vzgaja, kako odkriti radost za oba. Poznamo populn

otrokov nasmeh in oči, ki nas ne morejo pustiti ravnodušne, pa če smo še tako zavrti. Otrokov oči zrcalijo vse tisto, kar smo nekoč že doživljali: globoko hrepenenje po stiku in povezanosti. Otrokov oči mamam na prav poseben način vabijo v odnos. Spomnimo se, kako smo se mamice odzivale na otrokov kretnje, čebljanje, nasmeh ... koliko lepega, nežnega je to prebudilo v nas. Ko postanemo mamice, se v nas vzbudijo tako močna in globoko nežna čustva, da nikoli več ne moremo biti take, kot smo bile pred tem. Če dobro opazujemo mlade mamice, tako skrbne in predane, vidimo, da so drugačne od drugih mladih dam. Kako je mogoče, da se jim v tako kratkem času spremenijo obraz, kretnje, odzivi? To zmore samo mamica ob otroku.

Prepustimo se starševstvu. Starševstvo nas spreminja vsak trenutek, če se mu le prepustimo in se mu pustimo nagovoriti. Pot seveda ni lahka, lahko rečemo, da je to proces, celo poslanstvo, ki traja vse življenje. Starševstvo pusti pečat v vseh odnosih, dragoceni spomini pa se bodo prenašali na vse naslednje generacije mamic in očkov. ◀

Avtoriteta učitelja v očeh starša (drugi del)

■ **Anton Meden**, prof. dr., je oče petih otrok in predsednik *Zveze aktivov svetov staršev Slovenije*. Več kot deset let si prizadeva za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu. Je redni profesor na *Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani*.

V prvem delu (Vzgoja 88, str. 35–36) sem pisal o razliki med osebno avtoriteto in avtoriteto zaradi položaja, o vplivu staršev na avtoriteto učitelja ter o tem, kako se avtoriteta kali ob reševanju nesoglasij. V drugem pa razmišljam o graditvi osebne učiteljeve avtoritete v odnosu do staršev.

Kako zgraditi in vzdrževati osebno avtoriteto učitelja?

Iz podnaslova je očitno, da je ta del prispevka namenjen tudi učiteljem. Kot starš ne bom tvegala, da bi z morebitnim naštevanjem receptov (ki tako ali tako ne delujejo vedno in v vseh primerih enako) učiteljem 'solil pamet', kako naj gradijo svojo avtoriteto. Brez zadrege pa lahko priporočim v branje, tudi z vidika vzpostavljanja avtoritete, vseh 11 člankov iz žariščne teme 85. številke revije *Vzgoja*, saj so jih napisali učitelji sami. Članki prinašajo veliko smernic, kako s kakovostnim delom, pozitivno naravnostjo, strokovnostjo, doslednostjo in drugimi pozitivnimi lastnostmi in ravnanji postati

in biti Učitelj. Verjamem, da so učiteljem lahko v oporo pri njihovem lastnem poklicnem razvoju in tudi pri vzpostavljanju in ohranjanju osebne avtoritete, temelječe na spoštovanju.

Iz izkušenj svoje dolge 'starševske kariere' v šolskem prostoru (začela se je pred 22 leti; če upoštevam vsakega otroka posebej, do tega trenutka obsega 37 šolskih let v osnovni in 16 let v srednji šoli) pa lahko zapišem nekaj opažanj o pozitivnih in negativnih vplivih na vzpostavljanje učiteljeve avtoritete, ki so morda vredna razmisleka.

Avtoriteta v odnosu do staršev

Napisal sem že, da je za uspešnost pouka pomembna avtoriteta v odnosu do učencev in da imamo pri podpori tej avtoriteti pomembno nalogo tudi starši. To nalogo bomo veliko lažje uspešno opravili, če učitelj vzpostavi osebno avtoriteto tudi do nas, staršev. In obratno – če učitelju to ne uspe, smo starši pred skoraj nemogočo nalogo. Kako posredovati otrokom odnos do avtoritete, ki je sami nismo zaznali?

Če se učitelj v stikih s starši (na roditeljskem sestanku, govornih urah, v neformalnih pogovorih, včasih tudi v javnih nastopih) pokaže kot suveren, strokovno podkovan, dosleden, če s svojimi besedami in dejanji pokaže, da ve, kaj dela, in da dela dobro, starši ne

bomo imeli težav s sprejemanjem njegove avtoritete in 'prenosom' tega odnosa na otroke (pri osebni avtoriteti namreč vidim enega od vidikov medosebnih odnosov). Če pa je učitelja na roditelskem sestanku vidno strah (strah je 'smrt' za avtoriteto), če se zmede ob vprašanjih, če se stikom s starši izogiba ali če se morda do staršev vede preveč pokroviteljsko in jih (morda podzavestno) obravnava kot 'povečane otroke', ki jih mora po 'poklicni dolžnosti' o marsičem poučiti, je to zelo slaba podlaga za razvoj avtoritete v odnosu do staršev.

Sprejemanje vprašanj in mnenj

Pomembno področje, ki vpliva na dvig ali zmanjšanje avtoritete, je sprejemanje vprašanj in kakovost (zadovoljivost) odgovorov o lastnem strokovnem delu. Menim, da smo javni uslužbenci (mednje, podobno kot osnovnošolski in srednješolski učitelji, spadam tudi sam) dolžni sprejeti vsa vprašanja, ki se tičejo našega dela, in spraševalcu podati utemeljen odgovor na način, ki ga lahko razume. Še več, tudi vsa mnenja, ki jih kdorkoli (laična ali strokovna javnost oz. posameznik) izrazi o našem delu, so legitimna. Pogoj je seveda, da so vprašanja in mnenja izražena spoštljivo in v duhu 'civiliziranih' medsebojnih odnosov. Poniževanja, zaničevanja, žalitev in podobnega seveda nismo dolžni sprejemati, ampak v tem razmisleku ne govorim o slednjem (to bi preseгло okvir prispevka, čeprav je tudi pomembna tema), pač pa zgolj o vprašanjih in mnenjih, ki so zastavljena in podana v skladu z normami civiliziranega obnašanja. Izkušnje namreč kažejo, da učitelji, ki so odprti za vprašanja, se ob njih ne razburjajo, čeprav jih zastavi laik in se tičejo njihovega strokovnega dela (na primer, zakaj nek odgovor pri testu ni pravilen ali zakaj obravnava poštrevanko tako in ne drugače), in znajo podati odgovor, ki ga spraševalec razume (in po možnosti sprejme), svojo avtoriteto utrdijo. Lahko bi celo rekel, da bolj kot je vprašanje neugodno, večji je v primeru ustreznega odziva (odgovora) porast avtoritete. Doživel pa sem tudi drugačne odzive na (povsem vljudna) vprašanja in podobne odzive občasno opazim tudi v javnosti. Odziv vprašanih učiteljev v takih primerih je odklonilen v smislu, da je že vprašanje samo 'napad' na njihovo strokovnost, da si (posebej laična javnost in posamezniki – v veliko primerih starši) takih vprašanj ne bi smeli dovoliti, saj pomenijo 'vtikanje' v strokovno delo učiteljev. Tak odziv po mojih izkušnjah pomeni strmoglavljenje avtoritete (če je pred tem sploh kaj bilo). Izraža namreč občutek negotovosti, strokovno šibkost in pomanjkanje samozavesti (vse troje je, podobno kot strah, 'smrt' za avtoriteto). Kot da bi se želeli zapreti za plot in tam, skriti pred očmi javnosti (staršev), »v miru in strokovno« opravljali svojo javno službo. Seveda to ni združljivo z javno službo – zanjo je prav, da se opravlja na očeh in ob zanimanju javnosti. Če to zanimanje izražajo vprašanja, gredo mnenja še korak dlje in včasih pomenijo tudi 'ocenjevanje' dela učiteljev.

Izražanje mnenj je, še večkrat kot vprašanja sama, včasih sprejeto kot (neupravičeno) 'vtikanje' v delo učiteljev, podobno kot vprašanja pa priložnost za dvig avtoritete ali nevarnost za njeno zmanjšanje – odvisno od odziva. Pri sprejemanju mnenj o lastnem delu sicer izhajam iz dvojne izkušnje, ki pa se dopolnjuje, zato se mi zdi smiselno, da jo tako tudi predstavim. Prva je poklicna. Že dol-

ga leta študenti, ki so sicer s pedagoškega stališča laiki, izražajo mnenja oziroma ocenjujejo moje pedagoško delo. Te ocene so, kljub laičnosti ocenjevalcev, seveda popolnoma legitimne, saj so študenti uporabniki moje 'storitve' in njihova mnenja so zelo dobrodošla za izboljševanje mojega dela. V osnovnih (in srednjih) šolah take prakse (še) ni, vseeno pa razumem (dobronamerno) izražanje mnenj (pohvalnih in kritičnih) s strani staršev kot povratno informacijo učitelju o njegovem delu, ki ne bi smela biti predmet zavračanja. O tem priča tudi druga izkušnja iz moje starševsko-šolske vloge. Učitelji, ki so znali sprejeti tudi kritično mnenje, ga presoditi in upoštevati, če je bilo upravičeno, ali zavrniti, če ni bilo, ne da bi pri tem tožili o vtikanju v svoje delo, so s tem svojo avtoriteto izjemno utrdili. Tisti, ki so znali od izraženih mnenj o svojem delu sprejeti le pohvale, ob nepohvalnih mnenjih pa so se zatekli v obrambo z 'nedotakljivostjo' svoje strokovne avtonomije, ne da bi se na mnenje vsebinsko odzvali, so svojo avtoriteto s tem žal spodkopali.

Foto: Peter Prebil

Avtoriteta učitelja v očeh starša (tretji del)

■ **Anton Meden**, prof. dr., je oče petih otrok in je bil kot aktiven starš od leta 2003 do 2020 petnajstkrat izvoljen za predsednika sveta staršev na OŠ Janka Kersnika Brdo pri Lukovici. Več kot petnajst let je vključen v prizadevanja za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu na vseh ravneh. Od ustanovitve junija 2011 do aprila 2021 je bil predsednik Zveze aktivov svetov staršev Slovenije. Je redni profesor na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani.

V prvem (Vzgoja 88, str. 35–36) in drugem (Vzgoja 89, str. 36–37) delu sem pisal o vzpostavljanju osebne avtoritete učitelja, vplivu staršev na avtoriteto učitelja in nekaterih vidikih odnosa med starši in učitelji, ki močno vplivajo na razvoj in ohranjanje učiteljeve avtoritete. V tretjem (zadnjem) delu pa razmišljam še o treh situacijah, ko je osebna avtoriteta učitelja na preizkušnji.

'Vtikanje' staršev v delo učiteljev

O tem, da vprašanj in mnenj o lastnem delu ne gre jemati kot vtikanje v to delo, sem pisal v drugem delu. Ta izraz se dotika področja sodelovanja; njegovo pojmovanje je povezano z nekaterimi vidiki udeležbe staršev v pedagoškem procesu, ki jih starši in učitelji pogosto niti ne ozavestimo, a precej vplivajo tudi na dojetje učiteljeve avtoritete.

Na izraz 'vtikanje v delo' lahko pogledamo z različnih zornih kotov, po mojem mnenju pa se starši v delo učitelja sploh ne morejo vtikati, ker nimajo nad njim nobene formalne moči, da bi ga prisilili, naj naredi nekaj proti svojemu strokovnemu prepričanju. Po tem pojmovanju se v delo kogarkoli lahko vtika samo njegov nadrejeni, ker lahko z avtoriteto položaja zahteva drugačno ravnanje, kot bi ga zaposleni opravil sam.

Ne glede na to, kako to pojmuje, so neformalni ali formalni pritiski staršev na učitelja lahko (tudi velika) težava. Kljub vsemu gre za poskuse vtikanja, ki jih samozavesten učitelj z avtoriteto in vedenjem, da dela prav, zavrne. Če posamezniki vztrajajo pri pritiskih z 'uporabo višjih instanc', na primer ravnatelja ali inšpekcije, te pa potrdijo, da je bilo ravnanje učitelja pravilno, učiteljev ugled pri tem veliko pridobi. Če temu ni tako (in je učitelj storil napako), je seve-

da še vedno možen konstruktiven odziv in ohranitev avtoritete (o tem več v nadaljevanju).

Za avtoriteto učitelja je najbolj uničujoč strah pred inšpekcijo in javno izražanje, da inšpekcijo doživljajo kot 'grožnjo'. Učitelj z avtoriteto bo vsako preverjanje razumel kot priložnost za potrditev lastne strokovnosti.

Delegiranje nalog staršem

Sodelovanje med šolo in domom, učitelji in starši je za uspešen vzgojno-izobraževalni proces seveda nujno in ga velja spodbujati, je pa dobro biti pozoren na to, da pri tem sodelovanju vsak ohrani svojo vlogo, v primeru 'delegiranja' nalog pa naj bo to zavestno in dogovorjeno. Pogosto se nezavedno delegiranje 'zgodí', ko učenec dobi nalogo, ki naj bi jo opravil doma, pa sam tega ne more narediti. V nadaljevanju navedeni primeri so se zares zgodili.

Na primer izdelava plakata: če ne drugega, mora nekdo, ki običajno ni tretješolec, v nekaj kilometrov oddaljeno papirnico kupiti primerno velik in debel papir; ali nabiranje listov v bližnjem gozdu: prvošolec sam ne sme niti na avtobus, ki ustavi za vogalom, niti v šolo, ki je morda dvesto metrov stran, zato ni pričakovati, da bo šel sam v pol kilometra oddaljeni gozd ... Starši na ta način dobijo od učiteljev nalogo za konkretno sodelovanje v pedagoškem procesu. Še bolj

določna in pedagoška je ta naloga, če je na primer formulirana takole: »Med počitnicami utrjujte z otrokom poštevanke.« Ali še korak naprej: »Prehitel nas je čas, zato med počitnicami sami predelajte poštevanke števil 3 in 6.« Starši se ob tem ponavadi odzovejo pozitivno, se angažirajo ter podprejo otroka in učni proces. Ob podobnih dogodkih pa se počutijo čedalje bolj 'povabljeni' v pedagoški proces, kjer jim je včasih 'dodeljena' tudi povsem učiteljska vloga. Mogoče se ob tem podzavestno čutijo poklicane, da 'intervenirajo' tudi takrat in tako, ko učitelj tega ne pričakuje. V vsakem primeru pa trpi učiteljeva strokovna avtoriteta.

V izogib temu ni treba narediti zelo veliko. Številni učitelji, ki sem jih srečal, so tako z besedami kot z dejanji jasno opredelili, da si sodelovanja s starši želijo, ob tem pa tudi jasno povedali, kakšnega in kdaj. Niso pozabili pojasniti svoje naloge, da usmerjajo učni proces; bili so pozorni, da nalog, ki pritičejo učitelju, niso nezavedno preložili na starše. Tako so se s pozornostjo, dobro komunikacijo in dobrim delom izognili pastem neustreznega 'sodelovanja' s starši in so svojo avtoriteto ohranili ter nadgradili.

Pri razmisleku o prenosu učiteljskih nalog na starše ne morem mimo zadnjih mesecev prejšnjega in kar dolgega obdobja tekočega šolskega leta. Šole so se 16. marca lani za več kot dva meseca zaprle, 'pouk' se je nadaljeval na daljavo in po sili razmer je na številne starše padlo precej nalog, ki jih sicer opravljajo učitelji. Zadeva se je ponovila v letošnjem šolskem letu. Šole in posamezni učitelji so bili sicer na drugo obdobje pouka na daljavo bistveno bolje pripravljeni kot na prvo, kljub temu pa se angažiranju staršev v takih razmerah ni bilo mogoče izogniti.

Celovite analize dogajanja v obdobjih pouka na daljavo so gotovo potrebne, saj nas bodo posledice spremljale še nekaj časa. Na tem mestu pa podajam zgolj razmislek o zelo ozkem vidiku tega dogajanja – kako je lahko vplivalo na avtoriteto učiteljev.

Dogajanje smo sicer v *Zvezi aktivov svetov staršev Slovenije (ZASSS)* pozorno spremljali in odzive staršev na pouk na daljavo zbrali z dvema vprašalnikoma (po enem in po petih tednih pouka na daljavo). Rezultati so objavljeni (ZASSS, 2020) in, čeprav nismo neposredno spraševali po vidiku avtoritete učiteljev, pregled velikega števila odgovorov staršev na odprta vprašanja omogoča spodbudno ugotovitev.

Delovanje učiteljev v kriznih razmerah je bilo izredno zahtevno, je pa (tudi zato) predstavljalo priložnost za nadgraditev osebne avtoritete, ki so jo številni učitelji izkoristili (čeprav o tem v tedanjih razmerah sploh niso razmišljali). Pri običajnem pouku je učitelj edina odrasla oseba v učilnici. V izrednih razmerah pa se je 'učilnica' razpršila in preselila domov, pred oči staršev. Starši so imeli priložnost od blizu spremljati učni proces in učiteljevo delo v tem procesu. Številni so v interesu otrok sprejeli tudi precej učiteljskih nalog. Številni starši, ki so ob tem spoznali zahtevnost učiteljevega dela in zaznali njegov trud, da bi kljub izrednim razmeram svojo nalogo čim bolj opravil, so začeli bolj spoštovati učitelje in priznavati njihovo avtoriteto.

Iz odgovorov staršev lahko razberemo tudi nasprotno primere. Tako kot je bilo staršem pri pouku na daljavo v domačem okolju na očeh dobro delo nekaterih učiteljev, je bilo na očeh tudi slabo. Seveda ni mogoče sklepati, da učitelji, ki so se slabo odrezali pri pouku na daljavo, tudi v 'pravi' učilnici ne delajo dobro, saj je pouk na daljavo zahteval nekatere veščine uporabe spletnih orodij, ki jih številni učitelji niso imeli in jih za kakovosten pouk v 'pravi' učilnici niti ne potrebujejo. Prepričan sem, da bi, ne glede na pozitivno ali negativno izkušnjo tega obdobja, k odnosom med učitelji in starši (torej tudi s pozitivnim prispevkom k avtoriteti učiteljev) zelo pripomogel pošten in temeljit pogovor učiteljev in staršev o doživljanju pouka na daljavo, delitvi vloge v 'normalnem' in 'kriznem' delovanju ter o morebitnih napakah oziroma neustreznem ravnanju.

Foto: Peter Prebil

Priznavanje in popravljanje lastnih napak

Podobno kot za prej navedene vidike sem v svoji vlogi starša srečal številne primere ustreznega ravnanja učiteljev, potem ko so storili napako. Pri tem bi lahko rekel, da ne gre za nič posebnega in nič, kar bi bilo omejeno zgolj na učitelje ali za učitelje posebej pomembno. Na splošno namreč govorimo (poskušamo tako vzgajati tudi otroke), da se je motiti človeško, da kdor dela, stori tudi napako, da je prav priznati lastne napake in jih poskusiti popraviti ... Pa vendar je priznati napako tako težko. In ker je tako težko, je to zelo trden in zanesljiv preizkusni kamen učiteljeve avtoritete. Dva primera. Učenec je bil zelo prizadet zaradi ostre učiteljeve izjave o (ne)kakovosti njegovega izdelka in slabe ocene, ki jo je dobil za izdelek. Staršu je zaupal, da ga bolj boli izjava kot ocena. Ta se je na naslednjih govorilnih urah z učiteljem pogovoril o tem in slednji se je za izjavo učencu pozneje opravičil. Ocene ni spremenil, staršu in učencu je podrobno pojasnil, zakaj je taka, kot je, učencu pa dal napotke, kako naj se podobnih izdelkov loti v prihodnje, da bodo boljši. Rezultat je bil očiten dvig avtoritete tega učitelja, ne samo pri tem učencu in staršu, ampak tudi pri drugih, ki so bili priča dogodkom.

Drugi primer. Učitelj je enaka odgovora dveh učencev na isto vprašanje v testu točkoval različno. Očitne napake po opozorilu ni priznal in je vztrajal pri svojem. Starši so se sicer umaknili (kar se pogosto zgodi) in napake niso prijavili ravnatelju ali inšpekciji. Ni presenetljivo, da je bil rezultat strmoglavljenje avtoritete tega učitelja.

Starši prepoznamo dobro delo učiteljev in ga zelo cenimo

V številnih pogovorih s starši sem ugotovil, da jih velika večina zelo dobro zaznava in spoštuje učiteljeve lastnosti, kot so zavzetost za učence, znanje, strokovnost, pravičnost in doslednost tudi v zahtevnih okoliščinah. Učiteljem, ki so si svoj osebni ugled in vpliv zgradili z udejanjanjem navedenih in drugih lastnosti, ki krasijo lik dobrega učitelja, tudi starši priznavajo 'nesporno avtoriteto'. Ob spremljanju svojih otrok skozi različne stopnje šolanja sem tudi sam spoznal številne učitelje z veliko začetnico, zato verjamem, da je pot do visoke osebne avtoritete, čeprav ni samoumevna in se je zanjo treba potruditi, odprta vsakemu učitelju. ◀

Vir

- ZASSS (2020): *Ugotovitve iz vprašalnika o poteku pouka na daljavo in »Izobraževanje na daljavo« in pogled naprej*. Dostopno na spletni strani: www.zasss.si.